

Regeringen

Vandmiljøplan III 2004

Vandmiljøplan III, 2004

Udgivet af Miljøministeriet og Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri

Tryk: Schultz Grafisk

Lay-out: Page Leroy Cruce

Fotos: Bert Wiklund, Ole Malling og Skov- og Naturstyrelsen

Oplag: 3.000

Hæftet findes i PDF-udgave på www.vmp3.dk

Kan bestilles i:

Frontliniens Netboghandel på: www.frontlinien.dk

eller via:

Miljøministeriet

Frontlinien

Rentemestervej 8

2400 København NV

telefon 70 12 02 11

e-mail frontlinien@frontlinien.dk

Trykt af Schultz Grafisk, som har licens til brug af Svanemærket.
Er FSC certificeret, ISO 14001 miljøcertificeret og ISO 9001
kvalitetscertificeret.

Forord

Vi har et fælles ansvar for det danske miljø og den danske natur. Regeringen er derfor tilfreds med at have indgået en aftale om den samlet set mest ambitiøse vandmiljøplan, som Danmark nogensinde har haft.

Med Vandmiljøplan I og II er der sket en halvering af udledningen af kvælstof fra landbruget.

Den nye plan, Vandmiljøplan III, bygger oven på denne indsats. Parterne bag aftalen ønsker samtidig en mere helhedsorienteret tilgang til beskyttelsen af natur og vandmiljø. Med den ny vandmiljøplan vil der ske en yderligere reduktion i udvaskningen af kvælstof fra landbruget. For første gang gøres nu også en indsats over for landbrugets tab af fosfor. Naboernes lugtgener mindskes. Den særligt sårbare natur bliver beskyttet. Økologien styrkes. Og det samme gælder forskningen i miljø- og naturvenligt landbrug.

Aftalen er langsigtet og rummer tiltag, der skal gennemføres over de næste 10 år. Aftalen skal evalueres i både 2008 og 2011, og initiativerne vil blive igangsat løbende. Til forskel fra tidligere planer vil VMP III sætte mere målet ind, hvor naturen og miljøet har behov for det.

Aftalen bygger på de omfattende redegørelser, som forskere og andre fagfolk i de såkaldte VMP III arbejdsgrupper fremlagde i december 2003. Desuden vil aftalen bidrage til opfyldelsen af EU's Vandramme- og Habitatdirektiver, og nye oplysninger om tilstand og mål for individuelle vandområder og sårbar natur vil indgå i evalueringerne.

Med den ny vandmiljøplan sikrer vi mere natur, et renere vandmiljø og et bæredygtigt grundlag for det danske landbrug. Til gavn for både mennesker og miljø.

Miljøminister
Hans Chr. Schmidt

Minister for
Fødevarer, Landbrug
og Fiskeri
Mariann Fischer Boel

Aftalen

- Vandmiljøplan III løber frem til 2015 – med evalueringer i 2008 og 2011
- Landbrugets overskud af fosfor skal halveres – reduktion på ca. 25% frem til 2009 og yderligere 25% frem til 2015
- Udledningen af fosfor skal reduceres – der etableres 50.000 ha randzoner langs vandløb og søer
- Udvaskningen af kvælstof fra landbruget skal reduceres – med minimum 13% frem til 2015
- Sårbar natur beskyttes – stop for udvidelse af husdyrbrug indenfor 180.000 ha nye beskyttelses-zoner
- Vandmiljøplan III forskningsprogram – 155 mio. kr.
- Styrkelse af økologien – 200 mio. kr.
- Gyllehandlingsplan – skærpede afstandskrav
- Forsøgsprojekter – med balancemodeller

Aftalen og det faglige grundlag findes på www.vmp3.dk

Aftaleperioden

Aftalen gælder fra 2005 til 2015 med evalueringer i 2008 og 2011. Aftalen hænger tæt sammen med gennemførelsen af EU's Vandrammedirektiv.

I den nye vandmiljøaftale skal reduktionerne af fosfor og kvælstof nås løbende og senest i 2015. I henhold til EU's Vandrammedirektiv skal der senest ved udgangen af 2008 fastlægges regionale målsætninger for tilstanden i individuelle vand- og naturområder. Disse mål skal – ligesom målene i VMP III – være opfyldt i 2015. Det vil derfor være muligt ved evalueringen af vandmiljøaftalen i 2008 at vurdere effekterne af den hidtidige vandmiljøindsats i forhold til målsætningerne under Vandrammedirektivet.

Fosforoverskuddet

Landbrugets overskud af fosfor halveres.

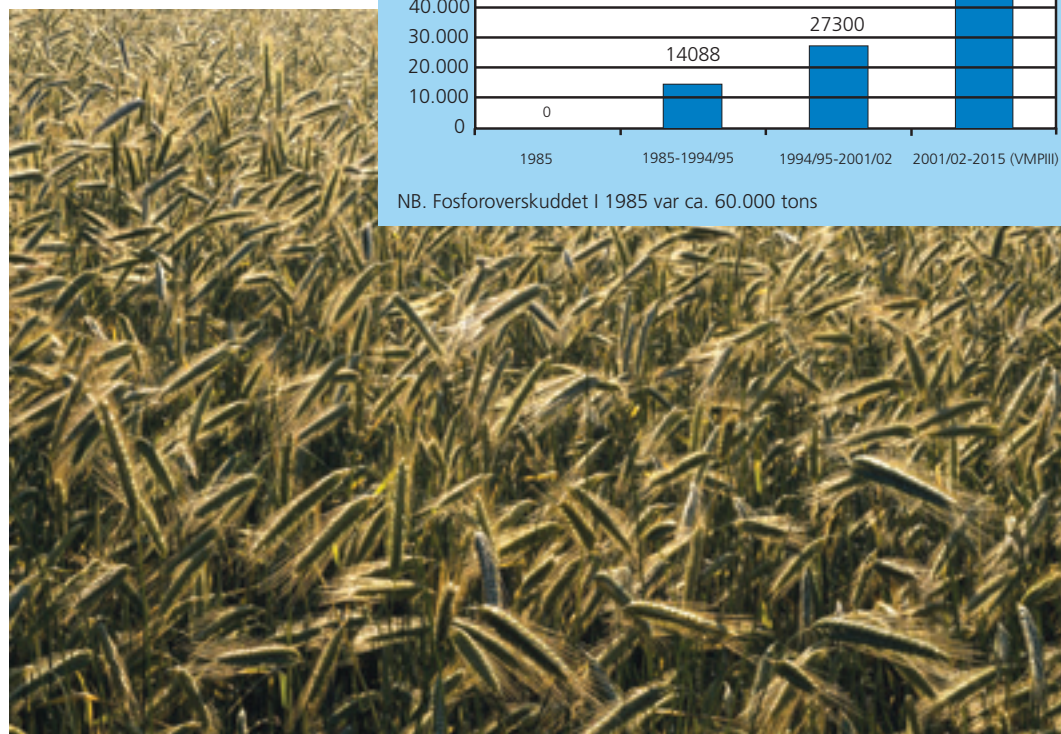
Fosfor er et vigtigt næringsstof for alle levende organismer og forekommer naturligt blandt andet i jord, vand og planter. Som udgangspunkt er jordens naturgivne indhold af fosfor ikke tilstrækkeligt til, at der kan gennemføres effektiv planteproduktion. Det er derfor som regel nødvendigt at tilføre fosfor.

I dag tilføres der dog mere fosfor til landbrugsjorden end planterne bruger. Dette fosforoverskud opbygges som en pulje i jorden og kan derfra tabes fra landbrugsjorden til vandmiljøet. Sammen med kvælstof kan tilledningen af fosfor til vandmiljøet medføre opblomstring af alger, uklart vand og i sidste ende iltvind og fiskedød.

Målsætningen om at halvere fosforoverskuddet vil ske løbende. Frem mod 2009 vil der ske en reduktion på 25% målt i forhold til 2001. I perioden fra 2009 til 2015 sker der en yderligere reduktion på 25%.

Målet nås dels ved at pålægge mineralsk fosfor, der tilsættes foder, en afgift på 4 kr. pr. kg. Dels ved en generel forbedring af udnyttelsen af fosfor i foder på baggrund af den nye viden, der tilvejebringes via VMP III-forskningsprogrammet, se side 9.

Afgiftsprovenuet tilbageføres til landbrugserhvervet via nedsættelse af jordskatter.

Fosforudledning

Der gennemføres også en målrettet indsats i forhold til selve udledningen af fosfor fra landbrugsarealerne til søer og vandløb.

Målet i VMP III er at udlægge op mod 30.000 ha randzoner på 10 meter langs vandløb og søer frem mod 2009 samt yderligere 20.000 ha frem mod 2015.

Randzoner er et effektivt virkemiddel mod fosforudledning. Der må ikke dyrkes i en randzone. Randzoner vil tilbageholde fosfor fra den dyrkede landbrugsjord og dermed begrænse udledningen af fosfor fra landbrugsjorden til søer og vandløb.

Med VMP III afsættes der i perioden 2005-09 op til i alt 375 mio. kr. (inkl. medfinansiering fra EU) til en særlig indsats under de såkaldte miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger (MVJ). Midlerne vil blive anvendt til etablering af dyrkningsfrie randzoner langs søer og vandløb, til genetablering af vådområder og til særlige ordninger for at reducere udledningen af fosfor.

Derudover vil parterne bag VMP III-aftalen vurdere behovet for en yderligere indsats over for fosforudledningen fra ferskvandsdambrug, spildevand fra kommunale rensningsanlæg og udledninger fra industri.

Kvælstofudvaskning

Kvælstofudvaskningen fra landbruget reduceres med yderligere minimum 13% i 2015 i forhold til 2003 – dvs. efter, at effekten af Vandmiljøplan II er slået igennem.

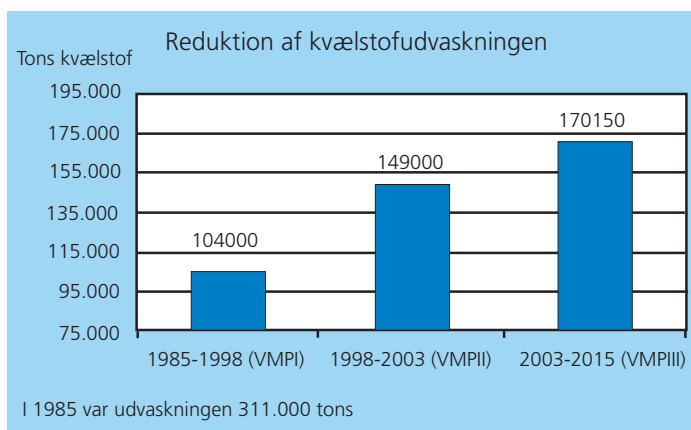
Kvælstof er ligesom fosfor et næringsstof, der er nødvendig for at gennemføre planteproduktion. Udvasningen af kvælstof fra landbruget medvirker dog sammen med fosfor til opblomstring af alger, uklart vand og i sidste ende iltvind i vore vandområder.

Regeringen har afsat et beløb i størrelsesordenen 140 mio. kr. til genetableringen af yderligere ca. 4.000 ha vådområder i 2004 og 2005. Vådområder, såsom våde enge, fjerner kvælstof fra det gennemstrømmende vand. Dermed fjernes kvælstoffet inden vandet når frem til vandløb, søer og kystnære områder. Det sker ved en proces, der kaldes denitrifikation. Under denne proces omdannes nitrat (NO_3) til luftformigt kvælstof (N_2), som afgasser til luften, og som er miljømæssigt uskadeligt.

Udover flere vådområder vil anvendelsen af op til i alt 375 mio. kr. til etablering af randzoner og andre tiltag under de miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger bidrage til en væsentlig tilbageholdelse af kvælstof. Se også afsnittet om fosforudledning, side 6.

Herudover skærpes både reglerne for udnyttelse af kvælstof i husdyrgødningen og reglerne for efterafgrøder. En efterafgrøde er en afgrøde som sås enten samtidig med hovedafgrøden, eksempelvis korn, eller umiddelbart efter høst. Formålet med efterafgrøder er at opsamle tilgængeligt kvælstof, så det ikke udvaskes til vandmiljøet.

Den fortsatte strukturudvikling i landbruget og gennemførelsen af den nye fælles landbrugspolitik i EU vurderes også at kunne bidrage med en reduktion af kvælstofudvaskningen på ca. 11.200 tons kvælstof pr. år.

Beskyttelse af særlig sårbar natur

– stop for udvidelse af husdyrbrug inden for ca. 180.000 hektar nye beskyttelseszoner

Udover den generelle indsats har nogle naturområder brug for en ekstra hånd. Derfor udlægges der målrettede beskyttelseszoner rundt om særlig sårbar natur.

Som noget nyt indføres det såkaldte Wilhjelmudvalgs anbefaling om en beskyttelseszone på 300 meter rundt om alle højmoser, alle lobeliasøer, som udgangspunkt alle heder over 10 ha og alle truede og næringsfattige overdrev over 2,5 ha, samt alle truede heder, overdrev og andre særligt sårbare naturtyper i Natura 2000-områder. Omfanget af de beskyttede naturområder udgør ca. 148.000 ha.

De nye beskyttelseszoner udgør herudover mindst 180.000 ha, eller ca. 7% af Danmarks landbrugsareal.

Indenfor de nye beskyttelseszoner må der ikke - ligesom heller ikke indenfor selve naturområdet - forekomme udvidelse af husdyrbrug, hvis udvidelsen medfører en forøget udledning af ammoniak. Ammoniakudledningen kan specielt være et problem for bevarelsen af de såkaldte næringsfattige naturtyper, som nævnt ovenfor.

Der er således tale om et målrettet stop for udvidelse af husdyrbrug, der hvor naturen har særlig behov for beskyttelse.

Med denne indsats følger regeringen samtidig op på sin implementering af handlingsplanen til reduktion af ammoniakfordampning fra landbruget.

VMP III forskningsprogram

Regeringen og landbruget afsætter i fællesskab i alt 155 mio. kr. til et særligt VMP III-forskningsprogram.

Forskningsprogrammet sætter fokus på at begrænse lugt fra husdyrproduktion, så der bliver færre gener for naboerne, på at nedbringe fosforoverskud- og udledning samt at forbedre metoder til gyllehåndtering. Målet er et stadigt mindre tab af næringsstoffer (nitrat, ammoniak og fosfor) til natur og miljø.

Forskningsindsatsen i lugt er tæt knyttet til udvikling af teknologier og viden om reduktion af ammoniakfordampningen. Begrænsning af ammoniakfordampning indgår derfor i forskningsprogrammet, der også indeholder forsøgsprojekter om gylleseparation og bioafgasning.

Styrkelse af økologien

Der afsættes yderligere 200 mio. kr. til etablering af et nyt forskningsprogram for økologisk jordbrugsproduktion – et såkaldt FØJO III.

Forskningsprogrammet vil styrke indsatsen over for innovation, markedsføring og afsætning af økologiske produkter.

Der åbnes desuden nu mulighed for finansiering af økologiske afsætningsfremmende initiativer i forbindelse med tilpasning af landdistriktsstøtteleven, og anvendelse af såkaldte modulationsmidler under EU's landdistriktsprogram.

Gyllehandlingsplan

For at mindske lugtgener fra landbruget er afstandskravene i forbindelse med udvidelser, etableringer og ændringer af husdyrbrug blevet skærpet i forhold til de omkringliggende naboer.

Gyllehandlingsplanen bygger blandt andet på anbefalingerne i det såkaldte Nabogeneudvalgs redegørelse af 29. januar 2004.

Første fase af Gyllehandlingsplanen er allerede gennemført. Pr. 20. marts 2004 er der således som noget nyt etableret en forbudszone på 50 meter, som betyder, at en landmand hverken må etablere et nyt husdyrbrug eller udvide en eksisterende husdyrproduktion indenfor en afstand på 50 meter til nærmeste nabo.

Som noget nyt skærpes også afstandskravet for udvidelser og etableringer af husdyrbrug på over 100 dyreenheder, så der skal godkendelse til, hvis der er mellem 50 og 100 meter til nærmeste enkeltliggende nabobeboelse.

Fra 50 til 300 meter til samlet bebyggelse, byzone og lignende er det som udgangspunkt ikke muligt at udvide eller nyetablere driftsbygninger, men kommunen kan dispensere inden for denne zone og skal i så fald fastlægge vilkår med henblik på at minimere de miljømæssige gener, herunder lugt.

Miljøministeren vil i 2005 bede Nabogeneudvalget vurdere, om de skærpede afstandskrav er tilstrækkelige.

Regeringen har desuden iværksat fem udviklingsprojekter om begrænsning af lugtgener.

Forsøgsprojekter

Der iværksættes forsøgsprojekter med regulering af landbrugets anvendelse af næringsstoffer baseret på balancemodeller.

Det faglige udredningsarbejde forud for VMP III analyserede mulighederne for at anvende en balance-model til regulering af landbrugets kvælstof- og fosforoverskud, og anbefalede at gennemføre forsøgsprojekter for balancemodellens fordele og ulemper.

Ordningen skal udvikles og forventes iværksat fra gødningsåret 2005/2006.

